

MEDBORGARRÄTTSRÖRELSENS KAMP FÖR ETT JÄMLIKT USA

Rasism och diskriminering innebär kränkningar av mänskliga rättigheter. Trots detta förekommer det. Under senare år har den rasism och diskriminering som framför allt svarta amerikaner länge utsatts för uppmärksammats i media, genom protester och på internet. Men varför ser det ut så? Genom den här lektionen får eleverna en introduktion till den historiska bakgrunden till dagens rasism och diskriminering i USA.

SYFTE

Lektionens syfte är att ge eleverna en översiktsskild av den historiska bakgrund, de förutsättningar och omständigheter som ligger till grund för den rasism och diskriminering av framför allt svarta amerikaner som förekommer i dagens USA. Genom att ta del av information, personliga berättelser samt diskutera och resonera självständigt ökar elevernas förståelse och intresse för historia, samtiden och sambanden däremellan.

INNEHÅLL OCH GENOMFÖRANDE

Presentationen handlar om medborgarrättsrörelsens kamp för ett jämlikt USA, och utgår från Gloria Ray Karlmarks berättelse om The Little Rock Nine och deras kamp för en avsegregerad skola i Arkansas på 1950-talet. Den består av bilder, filmer och diskussionsfrågor och finns tillgänglig som [Prezi](#) och PDF. Handledningen på nästa sida innehåller information till bilderna.

Gå igenom presentationen steg för steg, visa klippen och låt eleverna diskutera frågorna i smågrupper. Avsluta gärna med en gemensam frågestund och diskussion.

I slutet av lärarhandledningen hittar du förslag på frågor och ämnen med anknytning till innehållet som kan vara intressanta att fördjupa sig i eller arbeta vidare med.

KOPPLING TILL STYRDOKUMENT - HISTORIA

Ämnets syfte

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin historiska bildning och **förmåga att använda historia som en referensram för att förstå frågor som har betydelse för nuet och framtiden**, samt för att analysera historiska förändringsprocesser ur olika perspektiv. **Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla förståelse av olika tiders levnadsvillkor och förklara människors roller i samhällsförändringar.**

Centralt innehåll - Historia 1

Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen i Sverige och globalt samt **viktiga globala förändringsprocesser och händelser**, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välbefinnande, teknisk utveckling, internationellt samarbete, **mänskliga rättigheter och jämställdhet men också kolonialism**, diktaturer, folkmord, konflikter och ökat resursutnyttjande. **Långsiktiga historiska perspektiv på förändrade maktförhållanden och olika historiska förklaringar till dem.**

HANDLEDNING

1. TITELSIDA

Under senare år har den rasism och diskriminering som framför allt svarta amerikaner länge utsatts för uppmärksammats särskilt i media, genom protester och på internet. Men varför ser det ut så? Det är inget nytt problem utan det har funnits lika länge som USA självt. För att förstå detta behöver vi gå tillbaka i tiden.

De flesta vet att USA var ett slaverisamhälle fram till avskaffandet 1865. Men strukturerna och attityderna mot de som tidigare varit slavar, och nu var fria, förändrades inte över en natt. Det skulle dröja ända till 1960-talet innan svarta amerikaner hade samma formella rättigheter som vita - och även idag präglas delar av det amerikanska samhället av den rasism och diskriminering som många kämpat så länge för att få bort.

En av de som kämpat heter Gloria Ray Karlmark. Hon är en av medlemmarna i den berömda gruppen "Little Rock Nine", som 1957 tog kampen för att få studera på skolan Little Rock Central High School i Arkansas, USA. Skolan tillät vid tillfället endast vita elever att studera. Vi ska nu få höra Gloria berätta om sina upplevelser under barndomen i Arkansas på 1950-talet.

2. GLORIA RAY KARLMARK

Klicka på bilden för att visa klippet. (3 minuter 27 sekunder)

3. DISKUSSIONSFRÅGOR

Låt eleverna diskutera i smågrupper cirka 5-10 minuter. Följ upp några av grupperna och låt dem redovisa sina diskussioner i helklass.

- Hur beskriver Gloria sin barndom och livet i Arkansas på 50-talet?
- Vilka exempel ger Gloria på rasism och rassegregation?
- Hur påverkar segregationen relationen mellan människorna som bor där?

4. RASSEGREGATION

Gloria berättade om sina upplevelser om hur det var att leva och växa upp i den amerikanska södern på 50-talet, där vita och svarta hade helt olika livsvillkor och förutsättningar. Men varför såg det egentligen ut på det här sättet så sent som mitten av 1900-talet i en av världens äldsta demokratier?

Kampen för att förbättra svarta amerikaners liv och situation går flera hundra år tillbaka. Redan vid tiden för amerikanska frihetskriget i slutet av 1700-talet ville många amerikaner avskaffa slaveriet och få slut på orättvisor och diskriminering. Under det amerikanska inbördeskriget i mitten av 1800-talet, som till stor del handlade om just slaveriet, kungjorde dåvarande presidenten Abraham Lincoln den så kallade "Emancipationsproklamationen", som blev lag i ett tillägg till grundlagen år 1865. I det trettonde tillägget kriminaliserades slaveri officiellt. Under perioden efter inbördeskriget tillkom det fjortonde och femtonde tillägget som lade grunden för politisk jämlikhet mellan svarta och vita amerikaner.

Men i flera delstater, särskilt i södern, stiftades olika lagar med syfte att skapa och upprätthålla segregation mellan människor av olika hudfärg. Officiellt var principen "jämlika men separata". Svarta och vita skulle leva åtskilda från varandra och inte leva sida vid sida. I praktiken betydde segregationen att svarta fortsatte leva i fattigdom och ojämlikhet, och de vita makthavarna kunde fortsätta neka dem sina fri- och rättigheter. Arkansas, där Gloria växte upp, var en sådan stat.

5. JIM CROW-LAGAR

Dessa lagar kallades för "Jim Crow-lagar", efter en rasistisk karikatyr som var populär i USA under mitten av 1800-talet. Karikatyren kom senare att associeras med en generaliserad och stereotyp negativ bild av svarta, och blev ett samlingsnamn för de segregeringar lagarna i USA. Segregationslagarna varierade mellan olika delstater, och hade olika namn och innehåll. Men här är några exempel på vanliga lagar.

- Förbud mot giftermål och relationer mellan olika "raser".
- Separata skolor för svarta och vita barn.
- Begränsning eller segregation av svarta amerikaners tillgång till exempelvis hotell, kollektivtrafik, teatrar, restauranger, allmänna toaletter, eller andra platser.
- Segregerade bostadsområden.

Även om FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna skulle dröja ända till 1945, så var faktiskt den amerikanska konstitutionen baserad på samma idéer om frihet, jämlikhet och människovärde. Rassegregation och Jim Crow-lagar innebar självklart allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter, både i förhållande till FN:s allmänna förklaring, men också i förhållande till de medborgerska rättigheter som garanteras i den amerikanska konstitutionen.

6. MEDBORGARRÄTTSRÖRELSEN

Det var dessa rättigheter som Gloria och "The Little Rock Nine" kämpade för, tillsammans med många andra människor och grupper, under 1950- och 60-talen. "The Civil Rights Movement" (Medborgarrättsrörelsen) är ett samlingsnamn för denna rörelse, som blev ett svar på de uppfyllda löften om frihet- och jämlikhet som utlovats i grundlagen. Medborgarrättsrörelsen i USA använde flera metoder för att uppnå sina mål.

En metod var genom aktivism. För att förmå myndigheterna i de segregerade sydstaterna att avskaffa Jim Crow-lagarna genomfördes olika aktioner och civil olydnad. Ett exempel är när aktivister 1955 bojkottade den segregerade kollektivtrafiken i orten Montgomery.

En ung kvinna vid namn Rosa Parks arresterades efter att hon vägrat lämna plats på bussen åt en vit passagerare. Martin Luther King, Jr, som senare kom att bli en central ledare inom medborgarrättsrörelsen var en av deltagarna i bojkotten.

Några ledande aktivister tyckte inte att fredliga demonstrationer och civil olydnad var tillräckligt. En av de mest inflytelserika var Malcolm X, som förespråkade svart självständighet, kulturell stolthet och självförsvar mot det rasistiskt motiverade förtrycket och våldet. Denna rörelse kom att kallas för Black Power. Malcolm X mördades 1965, men rörelsen kom att leva vidare. Efter det rasistiskt motiverade mordet på Martin Luther King, Jr 1968 kom Black Power att få många nya anhängare.

På grund av medborgarrättsrörelsens hårda arbete avskaffades rassegregationen i en serie lagändringar under 50- och 60-talet. NAACP (*National Association for the Advancement of Colored People*) tog kampen till domstolarna. Ett exempel är i det berömda fallet *Brown v. Board of Education* år 1954 där Högsta Domstolen avgjorde att segregerade skolor stred mot grundlagen. Men på delstatsnivå var motståndet mot avsegrering fortfarande starkt och guvernören i Arkansas vägrade tillämpa beslutet.

Vi ska nu få höra Gloria berätta om hur "Little Rock Nine" med stöd i domen kämpade för sina rättigheter att gå på samma skola som sina vita jämnåriga.

7. GLORIA RAY KARLMARK

Klicka på bilden för att visa klippet. (8 minuter 41 sekunder)

8. DISKUSSIONSFRÅGOR

Låt eleverna diskutera i smågrupper cirka 10 minuter. Följ upp några av grupperna och låt dem redovisa sina diskussioner i helklass.

- Hur tror du att du hade agerat om du levde i Arkansas på 50-talet? Om du var guvernören? Om du var Gloria? Om du var vit? Om du var svart?
- Finns det någonstans i ditt samhälle eller i din närhet där du ser och upplever segregation? I så fall var? Vad tror du det beror på?
- Finns det likheter mellan medborgarrättsrörelsen och #BLM-rörelsen? I så fall vilka? Vilka skillnader finns?

9. AVSLUTNING

Avsluta gärna med en gemensam diskussion där eleverna får ställa frågor, komma med synpunkter och värderingar i förhållande till innehållet. Koppla gärna diskussionen till situationen idag.

ARBETA VIDARE OCH FÖRDJUPNING

- Medborgarrättsrörelsen kämpade för sina medborgerliga rättigheter. Vilken är egentligen skillnaden mellan medborgerliga rättigheter i USA och de universella mänskliga rättigheterna? Och vilka är likheterna?
- Little Rock Nine, Martin Luther King Jr, Rosa Parks och Malcolm X blev alla kända inom medborgarrättsrörelsen. Fördjupa er i dem eller i några andra medborgarrättskämpar. Varför blev de kända och hur har deras handlingar påverkat historiens gång?
- Vem var egentligen "Jim Crow" och hur kom det namnet att förknippas med segregationslagar? Hur kan det komma sig att en sådan karaktär inte sågs som mer problematisk under 1800-talet? Finns det andra karaktärer som påminner om Jim Crow, historiskt och idag?
- Trots att den federala regeringen stiftade lagar som förbjöd segregationen, var det flera delstater och guvernörer som kämpade emot. Hur såg egentligen maktrelationen mellan delstaterna och den federala regeringen ut? Varför och hur kunde delstaterna fortsätta med segregationen? Finns det några liknande situationer idag, där delstaterna och regeringen inte är överens?
- Vi har valt att använda en del färglagda versioner av bilderna i presentationen. Varför har vi valt att använda dem, tror ni? På vilka sätt kan det vara problematiskt ur ett källkritiskt eller historiebruksperspektiv att i efterhand färglägga gamla bilder, samt att använda dem?